

Erik Høegh-Andersens prædiken 15. søndag efter trinitatis

Taler

Erik Høegh-Andersen
Sognepræst

Dato

8. september 2024

Sted

Trinitatis Kirke

Omstændigheder

Gudstjeneste var en såkaldt kantategudstjeneste med fremførelse af J. S. Bach, kantate 138, Warum betrübst du dich?

Prædikentekst

1. Mosebog kapitel 8, 20-22 og kapitel 9, vers 12-16
Matthæusevangeliet kapitel 6, vers 24-34
Galaterbrevet kapitel 5, vers 25 og kapitel 6, vers 2

Salmer

12 Min sjæl, du Herren love
47 Jeg løfter mine øjne op, vers 1-3
Kantate "Herre, vi tror at i alt hvad du skabte" (Lisbeth Smedegaard Andersen, 2015)
320 Midt iblandt os er Guds rige, vers 7-8
728 Du gav mig, o Herre, en lod af din jord, vers 3-4

Bekymringer!

Der er mange bekymrede stemmer i Johann Sebastian Bachs kantater. Og det er formodentlig et kendetegn, ikke bare for Bach, men for hele hans tid, at tilværelsens bekymringer trænger sig på og fylder sindet med foruroligelse og angst. Hvad skal det mon blive til med mig? er det fundamentale eksistentielle grundspørgsmål i 1700tallet. Og bekymringen handler jo ikke kun om overlevelse og anerkendelse – selv om det gør den også – den handler fremfor alt om vores relation til Gud, om døden og vores evighedsskæbne, om frelse og dom, og om vi kan fæste lid til Guds barmhjertighed.

Bach levede i en bekymret tid. Men det gør vi sandelig også. Selv om bekymringerne vel ikke er helt af samme slags. Vi bekymrer os måske ikke så meget om at overleve og få smør på det daglige brød. De fleste af os befinder os i en velfærdsboble med materielle bekvemmeligheder som kun ganske få tidligere havde adgang til.

Men læser man i vor tids litteratur, ikke mindst som den skrives af yngre generationer, så må man sige at bekymringerne står i kø, og der er i dem en

udtalt angstelse for hvordan det vil gå os, og hvad tilværelsen vil bringe os.

Der er både en indadvendt angstelse: Kan jeg klare det her liv og finde ud af at begå mig? Jeg et man møder, er ofte usikkert og skrøbeligt. Og så er der den udadvendte angstelse som i høj grad er rettet imod den fremtid som venter os når de menneskeskabte klimaforandringer tager til. Er det en verden det er værd at leve i? er der mange der spørger. Er det forsvarligt at sætte børn i verden, med det kaos som måske eller formodentlig venter? Ifølge en undersøgelse fra sidste år tvivler hver fjerde unge danske kvinde på at hun vil føde børn i en verden med så dystre udsigter. Lysten til at føre slægten videre synes endnu mindre i flere andre europæiske lande.

Og man hører om unge som er ramt af klimasorg, en sorg over alt det som forsvinder omkring os, arter som vi ikke mere vil få at se, is-massiver som smelter, ørkener som breder sig, og i stedet for de uddøde koralrev og er det plastik som fylder verdenshavene op. Hvad er det vi har gjort, hvad er det vi stadig bare lader ske? Klimasorgen er ikke mindst en sorg over at vi føler os magtesløse over for alt det vi som menneskehed har sat i gang.

Jamen, er det ikke fortrinsvis nogle forvirrede, sårbare unge i København og andre storbyer som finder på at kalde det for en sorg? vil nogen måske spørge. Jeg tror det ikke. Jeg tror de unge formulerer noget som de fleste af os har siddende i os. Netop en sorg. En bedrøvelse, en sorg over at det bliver ved, og vi lader det ske. En forstemthed, som jeg i hvert fald også selv tydeligt mærker i perioder, når man hver dag bliver fodret med oplysninger at udviklingen går den forkerte vej. Antidemokratiske, nationalistiske bevægelser som vinder frem på ny, en grådighed som ingen rigtig sætter grænser for, bekvemmeligheder og fornøjelser som vi har vænnet os til, mens ingen politiske instanser tør regulere markedet og gribe ind - og resultatet fx er at vi flyver mere end vi nogensinde har gjort, og lufthavnene selvfølgelig skal udvides for at vi kan følge med.

Det er en sorg når noget som ikke må ske, alligevel sker, hvad enten det så er på grund af uforstand eller manglende vilje og mod.

Og sorgen med dens mange bekymringer får måske nogle til at råbe op og engagere sig, mens mange resignerer og tænker at det alligevel ikke nytter - hvad jeg gør, er jo kun som en dråbe i et hav. Og så er der endelig nogle som mærker hvordan sorgen sætter sig i deres krop, som en lammelse, som udsigtsløshed,

som en diffus men dybtliggende ængstelse. Psykologer som arbejder med dette felt, taler ligefrem om en klima-melankoli eller -depression.

Hvad er der så at gøre? Måske er det ikke i første omgang at insistere på glæden - som i evangeliet ”Se nu himlens fugle, de bekymrer sig ikke!”. Frygten og bekymringen skal ikke fortrænges, men mærkes og formuleres – i nogle københavnske kirker er der derfor også tilbud om klimasorggrupper hvor man kan være sammen med andre om sine anfægtelser, om sin bekymring og sorg. I det kan der være en vej ud af angsten og lammelsen.

Bach gør i virkeligheden noget af det samme. Han lader frygten og bekymringen udspille sig musikalsk, i forskellige stemmer – uden i første omgang at overgive sig til glæden. Vi hører ganske vist koret synge nogle strofer fra Hans Sachs’ gudshengivne salme ”Warum betrübst du dich, mein Herz?” – men det er først og fremmest de klagende, sorgfulde stemmer som i musikken og teksten får ordet. Man hører smerten i de sukkende kromatisk nedadgående melodiske bevægelser. Bach er ikke i tvivl om hvor denne jamrende klage vil ende, for her i musikken synker man ned i dybet, i fortvivlelsen, ned i melankolikerens ønske om at dø – på ordet ”Tod” som strækker sig over flere takter, befinder vi os i melodians bund. Og så sætter koret alligevel ufortrødent med lyse durakkorder i med opfordringen til at stole på Gud som har alting skabt.

Nu hører vi bassen som føler sig foragtet og tilsidesat af Gud, som lader ham skænke en kalk af bitre tårer frem for glædens vin. Hvordan skal jeg kunne klare mit arbejde og bestride mit embede, når der møder mig sådan en modgang i mit liv? spørger han. Igen er Bach helt på det rene med hvad der sker når bekymringerne lammer os – vi bliver nemlig uarbejdsdygtige, vi kan ikke gøre det vi skal.

Og igen efter korets tilsagn om at Gud ikke vil lade os i stikken, hører vi sopranens og altens klage over at ingen vil redde dem og stå dem bi i deres nød.

Hvor vil det ende? Der sker det når vi nu om lidt lytter til resten af kantaten, at tenoren faktisk tager korets tillidsvækkende forkyndelse til sig. Når Gud ikke har forladt mig og vil svigte mig, så kan jeg fatte mig i stilhed og tålmodighed, synger han.

Det er for mig at se en meget vigtig formulering som viser hvad det nu drejer sig

om. At fatte sig. Stille og besindigt at kunne koncentrere sig om det der nu skal gøres. Det handler ikke om at en jubeloptimisme nu skal afløse den bekymrede og nedtrykte tilstand. Det handler om at kunne stole på Gud og kaste de mange bekymringer som lammer og forvirrer os, over på ham, så vi sættes fri til at gøre det vi skal. Det betyder selvfølgelig også at vi skal kunne hvile og sove ud. Også selv om vi ikke kan overskue hele verden og vores liv. Tenoren vi hører synge ved at der stadig vil være modstand i verden, og at Gud måske ikke viser sin hjælp lige med det samme. ”Men hjælper han ikke i dag, så gør han det i morgen”, synger han. Og derfor kan han trygt lægge sig til at sove og altså skubbe alle sine sorger ind under hovedpuden.

Og når bassen derefter udhvilet og med den nye dags friskhed i sig i en dansende håbefuldsats sætter sin lid til Gud, så ved man, og det synger han, at selv i den største lidelse vil Gud være der som glæden i ham og på forunderlig vis vil han bevare ham og opbygge ham i det han nu har foran sig og skal til.

Det er for mig at se det det hele handler om. At genvinde håbet og finde fornyet kraft og glæde i vores liv hvor der bestemt er rigeligt at bekymre sig om.

Jubeloptimisten vil bare sige at det nok skal gå alt sammen. Der er jo intet at frygte og bekymre sig for. Klimakrisen er sikkert bare et midlertidigt fænomen. Og i øvrigt: drejer kristendommen sig ikke om at der altid er håb? Er Gud ikke garanten for at det ender godt? Altså kan vi – endda med henvisning til himlens glade fugle – sagtens fyre den af og leve som vi altid gjort.

Men det er altså en afsporet kristendom. Det kristne håb er ikke fatalistisk og udeltagende at overlade verdens gang til Gud. Håb er at stole på forandringens mulighed – en forandring som involverer os og nødvendigvis må forny vores liv. At Kristus virker i os, deri er vores håb, siger Paulus.

Og dvs. håbet kan man ikke isolere fra kærligheden, medfølelsen, omsorgen og viljen til at gøre det rigtige, det gode. Håbet det er ikke at lægge alt ansvar til side, men det er at Gud vil stå os bi, og der er mening og nytte i det vi gør.

Himlens fugle som Jesus i evangeliet henviser til, lader jo heller ikke alting stå til, de tager sig af det der er nødvendigt at gøre. De samler føde til deres unger, og med sang og glæde giver de sig hen til deres virke, i tillid til at Gud nok skal hjælpe dem med at finde endnu et korn.

Det er det evangeliet for mig at se skal hjælpe os til, med besindighed og tålmodighed og glæde og håb at drage omsorg for vores liv. Arbejde for det som er til gode for andre – og dvs. også for vores efterkommere og den verden vi lever i.

Vi skal ikke i en katastrofe-bevidsthed lad os vælte omkuld. Vi skal ikke på samme tid bekymre os for alt i denne verden, for så overmander bekymringerne os, og vi bliver rundtossede eller vi spærres inde i bekymringernes net. Og i sidste ende mister vi glæden og håbet som skal holde os oppe, så vi kan manøvrere og gøre det rette i vores liv.

Men vi skal bekymre os for det vi kan. Tænke klart. Også tænke ud over dagen i morgen. Men gøre det i en tro på at Gud ikke svigter os, men står os bi.

”Søg frem for alt Guds rige og hans retfærdighed!” siger Jesus. Det er dér det begynder. I sansen for alt det forunderlige Gud skænker mig fra dag til dag. I troen på at vores færd kan rettes op. Og af denne undren og glæde og kærlighed og tro opstår – anderledes kan det ikke være - bevidstheden om at der er noget jeg skal sætte mit liv ind på og kæmpe og arbejde for.

Bekymringerne! – de kan dræne os, bemægtige sig os og kvæle os til sidst. Men undvære dem helt, kan vi vel på den anden side ikke? De er jo også med til at vække os, så vi tager ansvar og gør hvad vi kan.

Så jeg er nok ikke helt med på det som Bach lader alten synge i recitativet til sidst, når hun vil skille sig helt af med bekymringerne og sende dem et afskeds- eller skilsmissebrev.

Tillid og bekymring, glæde over det vi ser, og sorg over det vi mister, frihed og ansvar, håb og nærvær må kunne leve i os på samme tid – og kan vel ikke skilles ad.

Nu skal vi høre tenoren synge det lille recitativ hvor den afgørende forandring og omvendelse i kantaten sker.

Kilde

trinitatiskirke.dk

Kildetype

Digitalt manuskript

Tags

15. søndag efter trinitatis, Anden tekstrække, Prædiken

URI

<https://www.dansketaler.dk/tale/erik-hoegh-andersens-praediken-15-sondag-efter-trinitatis>